

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.078 у Одеському
державному університеті
внутрішніх справ (65014, м. Одеса,
вул. Успенська, 1)*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Вітвіцького
Сергія Сергійовича – на дисертацію Шиндель Ірини Вікторівни
«Дискреція в діяльності Національної поліції України», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дисертації.

У сучасних умовах функціонування українського суспільства проблема забезпечення належного рівня захисту прав та свобод громадян набуває особливої гостроти. Правозастосовна діяльність органів Національної поліції, зокрема застосування адміністративного розсуду як специфічної форми правозастосування, безпосередньо пов'язана з реалізацією зазначених прав і свобод.

Визнаючи адміністративний розсуд ефективним правовим інструментом у виконанні службових завдань поліцією, слід констатувати, що свобода вибору варіантів рішень об'єктивно створює ризики зловживання цим інструментом. З огляду на неприпустимість довільного характеру адміністративного розсуду та його повної залежності від суб'єктивного фактора, проблема правового обмеження адміністративного розсуду працівників поліції набуває особливої актуальності та значущості.

Наголосимо також, що, незважаючи на законодавче окреслення меж діяльності працівників поліції, їхні рішення не завжди є суворо детермінованими правовими нормами. Законодавцем передбачається низка випадків, коли уповноваженому суб'єкту надається право самостійно визначати спосіб дій у певній ситуації, що є проявом адміністративного розсуду. Водночас, попри активне використання цього правового інституту в діяльності

суб'єктів публічної адміністрації, його чітка дефініція та змістовне наповнення залишаються недостатньо визначеними як у доктрині адміністративного права, так і в практиці правозастосування та нормативно-правових актах. Слід підкреслити, що зловживання дискреційними повноваженнями характеризується латентністю та меншою очевидністю порівняно з порушеннями прямих законодавчих приписів.

Отже, актуальність дослідження дискреції в діяльності Національної поліції є очевидною з огляду на важливість забезпечення законності та захисту прав громадян у правоохоронній сфері. Розуміння сутності адміністративного розсуду, виявлення потенційних ризиків його застосування та розробка дієвих механізмів правового обмеження є ключовими завданнями для підвищення ефективності роботи поліції та зміцнення довіри суспільства. Відтак, актуальність і наукова значимість дослідження не викликає сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 року) – ціль «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях», що підкреслює її спрямованість на зміцнення законності та правопорядку в державі.

Дисертаційна робота виконана в межах таких тем наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ:

- «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538);

- «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні» (реєстраційний номер 0123U103716);

- «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (реєстраційний номер 0123U103760);

- «Забезпечення прав, свобод і інтересів людини в сучасних умовах адміністративно-правовими засобами» (реєстраційний номер 0123U103596);
«Євроінтеграційні тенденції захисту приватних інтересів у правоохоронній діяльності» (реєстраційний номер 0123U103596).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Системний розгляд проблеми, зумовлений вдалою структурою роботи, забезпечив повноту аналізу та обґрунтованість отриманих дисертанткою висновків.

Достовірність дослідження досягнуто завдяки застосуванню комплексної методології, що включала різноманітні ґносеологічні підходи, принципи, методи та підходи з акцентом на соціокультурній природі права та правах людини.

Обґрунтованість наукових висновків значно підсилив аналіз широкого спектру як спеціалізованої, так і загальнотеоретичної вітчизняної та достатньої кількості іноземної літератури, що дозволило дисертантці сформувати авторську наукову позицію на основі критичного аналізу та дискусії. Наголосимо, що важливу роль у формуванні обґрунтованих наукових висновків відіграв саме глибокий аналіз широкого кола вітчизняних та іноземних наукових джерел, що дозволило дослідниці підготувати всебічний опис теми та сформувати власну аргументовану наукову позицію.

Наукова новизна одержаних результатів.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження І. Шиндель дозволяє констатувати, що дана робота є одним із перших комплексних наукових досліджень, предметом якого є дискреція в діяльності Національної поліції, що здійснюється з урахуванням принципів і цінностей демократії та

правовладдя. У дисертації сформульовано низку теоретичних положень та надано обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення чинного національного законодавства.

Важливе наукове значення для розвитку вітчизняного правознавства має висновок авторки про розуміння дискреції у діяльності Національної поліції як способу реалізації повноважень Національною поліцією як органом державної влади, що полягає в можливості вибору (який спирається на юридичні й фактичні підстави та відповідає принципу правовладдя, не суперечить сутності правовідносин, у яких застосовується розсуд) варіанта дії/рішення в межах, визначених законом, без розширення або зміни цих повноважень, а також обґрунтовано дві взаємодоповнювальні класифікації розсуду – за рівнями вибору (щодо рішення/дії, щодо варіантів рішення/дії, щодо способу дії) та за контрольованістю (регламентована, обмежена, відносно вільна), які вказують на сутнісний вимір адміністративної дискреції.

На окрему згадку заслуговує запропонована І. Шиндель п'ятиелементна модель обмежень адміністративного розсуду Національної поліції України, що включає правові, інституційні, процедурні, функціональні та матеріальні аспекти. Ці елементи, відповідно, визначають правові рамки, забезпечують контроль, регламентують порядок прийняття рішень, обмежують компетенцією та ґрунтуються на принципах пропорційності й правової визначеності.

Важливе практичне призначення мають обґрунтовані основні напрями вдосконалення правового регулювання адміністративної дискреції та підвищення правової визначеності в діяльності Національної поліції. До них належать: нормативний (оновлення та гармонізація законодавства, переосмислення законності, закріплення пропорційності), організаційний (удосконалення освіти та підготовки), деонтологічний (трансформація професійної культури та етичних стандартів), інституційний (внутрішні

процедури забезпечення принципів) та контрольний (посилення громадського контролю).

У дисертації отримали подальший розвиток положення щодо комплексного підходу до правового регулювання дискреційних повноважень, що передбачає розмежування дискреції та свавілля (на прикладі європейської доктрини «межі розсуду»), визначення критеріїв правомірності рішень та розробку ефективного судового контролю.

Для забезпечення комплексного розуміння дискреції в діяльності Національної поліції дисертанткою розроблено типологію наукових джерел, класифікованих за предметом дослідження. Ця типологія включає:

- наукові роботи, основним предметом яких є дискреція як загальнотеоретичне явище, а також її окремий вид – адміністративний розсуд;
- наукові дослідження, що аналізують прояви дискреції в різних сферах суспільних відносин, зокрема в діяльності адміністративних органів;
- наукові праці, що безпосередньо розглядають особливості застосування дискреційних повноважень у діяльності органів правопорядку.

Методологію дослідження адміністративного розсуду в діяльності Національної поліції вдосконалено шляхом обґрунтування застосування трьох ключових компонентів:

- принципи: об'єктивності, системності, історизму та всебічності, що визначають загальні засади дослідження;
- методи: аналізу і синтезу, дедукції та індукції як інструменти для збору та обробки інформації;
- підходи: аксіологічний, герменевтичний та структурно-функціональний, що забезпечують різні кути зору на досліджувану проблему.

У роботі розвинуто положення про виокремлення рівнів правового регулювання адміністративного розсуду: національного (з розмежуванням німецької моделі з чітким нормативним закріпленням та французької з судовою

інтерпретацією) та міжнародного (регіонального), де застосування дискреції регулюється як прямо, так і через міжнародно-правові норми, що обмежують її та визначають межі.

Наукова і практична цінність дисертації.

Наукова та практична значущість дисертаційного дослідження визначається потенціалом використання сформульованих основних положень, висновків та пропозицій у таких сферах: науково-дослідній роботі (що підтверджується відповідним актом впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ, наведеним у додатках); освітньому процесі (що також підтверджується актом впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ, наведеним у додатках); правозастосовній та правотворчій діяльності (про що свідчать представлені у тексті дисертації пропозиції щодо удосконалення національного законодавства).

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях.

Результати дисертаційного дослідження, включаючи основні наукові положення, висновки та рекомендації, оприлюднено авторкою у 12 наукових працях, а саме: 5 статтях у вітчизняних фахових виданнях, 1 статті в іноземному фаховому виданні, що індексується Scopus (оскільки ця стаття підготовлена у співавторстві, то дисертанткою чітко описано особистий внесок), та 6 матеріалах конференцій і семінарів.

Анотація дисертації є змістовною та повністю відображає ключові аспекти та результати проведеного дослідження.

Дотримання академічної доброчесності.

Дисертація І. Шиндель базується на результатах її власних досліджень, а використання ідей, результатів та текстів інших науковців супроводжується належними посиланнями, що свідчить про дотримання академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. У дисертації реалізація прав і свобод розглядається переважно як функція держави або органів влади, що може справляти враження позитивістського підходу, де права існують остільки, оскільки вони забезпечуються державою. Водночас, на нашу думку, недостатньо уваги приділено природному характеру прав, які існують незалежно від механізмів реалізації, а державна діяльність має лише забезпечувати їх ефективне здійснення. Такий підхід був би принципово важливим для розуміння обсягу й меж втручання держави у сферу прав і свобод людини.

2. Деякі формулювання завдань є занадто близькими за змістом (наприклад: «визначити концепт дискреції у правознавстві» і «визначити поняття дискреції в діяльності Національної поліції»), що може свідчити про дублювання теоретичного і прикладного аспектів без чіткого розмежування. Варто було виокремити теоретичні, прикладні та компаративні напрями дослідження.

3. Нечіткість формулювання об'єкта дослідження. Фраза «суспільні відносини у сфері реалізації повноважень суб'єктів публічної влади» є занадто широкою і не повною мірою узгоджується з конкретним предметом – дискрецією саме в діяльності Національної поліції. Доцільно було б уточнити: «суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією дискреційних повноважень Національною поліцією України».

4. Перевантаженість речень та складнопідрядна структура. У деяких частинах, особливо в пункті про новизну (наприклад, формулювання п'ятиелементної моделі), речення надто довгі та важкі для сприйняття. Їх слід спростити або подати списком для кращого структурування думки.

Вказані зауваження не перешкоджають позитивній оцінці дисертації та носять дискусійний характер.

Загальний висновок.

Дисертація на тему «Дискреція в діяльності Національної поліції України» є самостійним дослідженням проблеми дискреції як правового явища. Дисертація містить раніше не захищені наукові положення, що вирішують важливе науково-практичне завдання.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Шиндель Ірина Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Ректор Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Сергій ВІТВИЦЬКИЙ